

**DRUŠTVO PROFESIONALNIH
NOVINARA CRNE GORE**

ANALIZA

Izveštavanje medija o lokalnim javnim okupljanjima u Crnoj Gori

Oktobar 2020.

institut alternativa

Ova analiza nastala je u okviru projekta “Novinari za slobodu okupljanja” koji je podržan kroz Program malih grantova u okviru projekta “Okupljanja za ljudska prava: Sloboda javne riječi u javnom prostoru”, koji sprovodi Institut alternativa u partnerstvu sa Akcijom za ljudska prava, a podržava Evropska unija. Sadržaj ove analize predstavlja isključivu odgovornost autora i ni na koji način ne odražava stavove Evropskeunije i Instituta alternativa.

Naziv analize:

IZVJEŠTAVANJE MEDIJA O LOKALNIM JAVNIM OKUPLJANJIMA U CRNOJ GORI

Izdavač:

DRUŠTVO PROFESIONALNIH NOVINARA CRNE GORE (DPNCG)

Urednica:

Branka Katnić

Saradnica:

Jelena Popović

Fotografija na naslovnoj strani:

Luka Zeković, ND Vijesti

Izjava o sukobu interesa:

Autorke nisu u sukobu interesa, jer nisu zaposlene u medijima koje su predmet analize.

Podgorica, oktobar 2020. godine

SADRŽAJ

1.	UVOD	4
2.	CILJ I KONCEPT ISTRAŽIVANJA	5
3.	NALAZI ISTRAŽIVANJA	6
3.1.	Javna okupljanja protiv usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovijesti (litije)	6
3.1.1.	Digitalni nacionalni mediji	6
3.1.1.2.	Za ili protiv	7
3.1.1.3.	Izbori angažuju medije	8
3.1.1.4.	Izostala druga strana	9
3.1.2.	Lokalni portali	9
3.1.3.	Izvještavanje štampanih medija	10
3.1.3.1.	Afirmacija kao podrška	11
3.1.3.2.	Konstrukcije umjesto činjenica	11
3.1.3.3.	Lažne poruke fotografija	12
3.2.	Studija slučaja: Protest majki	13
3.2.1.	Saglasnost sa događajem	13
3.2.2.	Kroz prizmu vlasti	14
3.3.	Javna okupljanja u Baru i na Žabljaku	15
3.3.1.	Slučaj sječe čempresa	16
3.3.1.1	Nacionalni digitalni mediji	16
3.3.1.2.	Poruke građanima upakovala uređivačka politika	17
3.3.1.3.	Lokalni mediji	18
3.3.1.4.	Štampa o ključnim događajima	18
3.3.2.	Kako se branilo Crno jezero?	20
3.3.2.1.	Izvještavanje lokalnih medija i štampe	21
4.	ZAKLJUČCI	22
5.	PREPORUKE	23
6.	OSVRT UREDNICE	24

1. UVOD

Sloboda izražavanja, sloboda medija kao i javnih okupljanja od ključne su važnosti za svaki demokratski sistem i proces, a ocjena medijskog izvještavanja o slobodi javnih okupljanja je temeljni dio posmatranja nivoa demokratije u svakoj zemlji.

Evropska konvencija o ljudskim pravima u članu 11 predviđa da “svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja s drugima, uključujući i pravo na osnivanje sindikata i pridruživanje sindikatima zbog zaštite svojih interesa”. Navodi se da “ova prava neće biti ograničena izuzev na način propisan zakonom i kada je neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javne sigurnosti, u cilju sprečavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih. Ovim članom se ne zabranjuje uvođenje zakonitih ograničenja na ona prava koja uživaju pripadnici oružanih snaga, policije ili državne administracije”.¹

U Zakonu o medijima Crne Gore² piše da “mediji slobodno objavljuju informacije i mišljenja o pojavama, događajima i ličnostima poštujući Ustav, zakon i Kodeks novinara Crne Gore (u daljem tekstu: Kodeks) i druge opšte akte kojima je propisana zaštita profesionalnih standarda”.

U Opštim načelima Kodeksa novinara/novinarki³ piše da su “za novinara/novinarku činjenice neprikosnovene, a njegova/njena obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemogućiti njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Vijest i komentar obavezno moraju da budu jasno razdvojeni”.

---

¹ Sloboda mirnog okupljanja u praksi Evropskog suda za ljudska prava, publikacija NVO „Akcija za ljudska prava“, Podgorica 04.2020, dostupna na linku:

<http://www.hraction.org/wp-content/uploads/2020/06/Sloboda-mirnog-okupljanja.pdf>

² „Sl. List CG“, br. 82/2020 od 6.8.2020. godine, stupio na snagu 14.8.2020, dostupno na linku:

<https://me.propisi.net/zakon-o-medijima/>

³ Kodeks novinara/novinarki Crne Gore, dostupan na linku:

https://dpncg.me/images/pdf/kodeks_novinara_cg.pdf

2. CILJ I KONCEPT ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja bio je proučiti kako mediji izvještavaju o javnim okupljanjima, u ovom slučaju na lokalnom nivou. Želimo da doprinesemo da oni to čine u javnom interesu, da izvještavaju o problemima koji se tiču građana i da edukativno djeluju na njih kako bi razumjeli svoja osnovna ljudska prava i temelje demokratije.

Osnov toga je da mediji profesionalno izvještavaju.

Istraživanjem i analizom ne želimo da ocjenjujemo stanje etike, niti da presuđujemo o tome koji su mediji dobri, a koji nisu. Namjera nam je da skrenemo pažnju na poštovanje profesionalnih standarda i same svrhe medija, da otvorimo javnu debatu o izazovima u poštovanju etičkih načela i doprinesemo podizanju svijesti o značajnoj ulozi medija koji svojim etičkim izvještavanjem mogu uticati na razvoj građanskog društva i demokratije.

Takođe želimo da istražimo i otvorimo debatu o tome gdje se nalazi granica između obaveze informisanja i stavljanja događaja u kontekst (ukazivanja na pozadinu dešavanja koju građani često ne prepoznaju) i manipulacije činjenicama.

Analizu slobode okupljanja na lokalnom nivou izvršili smo primjenom kvalitativne analize tekstova. Obuhvatili smo tri uticajna nacionalna digitalna medija i nekoliko lokalnih. Osnovu je činilo preko 500 izvještaja sa portala CdM, Vijesti, Antena M, kao i Ulinfo, Barinfo, Onogošt, Bokanews, Radio Jadran, Pvportal.

Lokalni mediji su izabrani po teritorijalnoj zastupljenosti, odnosno po tome u kom dijelu države su bila javna okupljanja koja smo analizirali. Uzeli smo u obzir i činjenicu da sve sredine nemaju lokalne medije, poput Žabljaka.

Predmet analize bila su javna okupljanja na Žabljaku zbog gradnje bungalova nadomak Crnog jezera, protesti zbog sječe čempresa u krugu gimnazije u Baru, okupljanja zbog donošenja Zakona o slobodi vjeroispovijesti (litije) i protest korisnica naknada za majke sa troje i više djece.

Ključne događaje pratili smo i analizom tekstova u četiri dnevne novine (Vijesti, Dan, Pobjeda i Dnevne novine).

S obzriom da se četvrto pomenuto okupljanje nastavlja i petu godinu (protesti bivših korisnica naknada za majke sa troje i više djece) izvještavanje medija istraživali smo metodom studije slučaja.

U svim istraživanjima pratili smo poštovanje etičkih smjernica - da li su mediji prenosili cjelovitu informaciju, da li su fotografije bile autentične, da li je naslov odražavao sadržaj teksta ili je bio manipulativan, da li su komentari bili odvojeni od činjenica...

U analizi se koriste nazivi specifični za novinarsku profesiju: lid (početak teksta), oprema (naslov, nadnaslov, podnaslov teksta), antfile ili boks (dio izdvojen u okviru teksta koji ima svoj naslov).

3. NALAZI ISTRAŽIVANJA

3.1. Javna okupljanja protiv usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovijesti (litije)

Pored pandemije i održavanja parlamentarnih i lokalnih izbora u pet opština, ova godina protekla je u znaku litija, odnosno suprotstavljanja Zakonu o slobodi vjeroispovijesti koji je usvojen krajem 2019. godine. Litije su bile isprepletane sa ta dva događaja, što se odrazilo i na sferu medijskog izvještavanja. Kako su mediji obavještavali građane, da li su s dužnom pažnjom prenosili informacije i ukazivali na prikrivene poruke jedne ili druge strane, ili su bili pristrasni i nijesu vodili računa o javnom interesu, istraživali smo u periodu od 11. juna do 05. jula 2020. godine.

Naime, 11. juna je Mitropolija crnogorsko-primorska (MCP) objavila da 14. juna nastavlja molebane/litije prekinute zbog prvog talasa epidemije korona virusa, a 4. jula je ponovo, zbog pogoršane epidemiološke situacije, izvijestila javnost da ih privremeno prekida. To je i period kada su bili suštinski suprotstavljeni pravo na slobodu okupljanja/izražavanja i mjere zaštite od širenja epidemije.

Izvještavanje smo pratili kroz digitalne medije na nacionalnom nivou (Vijesti, Antena M i CDM), na lokalnom nivou (Bar info i Pljevaljski portal), kao i četiri dnevne novine (Vijesti, Pobjeda, Dan, Dnevne novine).

Analizirana su 189 teksta i to po 59 Vijesti i Antena M, 45 objavljenih na CDM, 22 na Pljevaljskom portal i tri na Bar info. A, takođe, i napisi u četiri dnevne novine, za dva ključna događaja. To su nastavak litija i njihov ponovni privremeni prekid.

3.1.1. Digitalni nacionalni mediji

Sva tri digitalna medija prenosila su saopštenja, nekad više ili manje ograđujući se od njihovih stavova. U naslovima se uglavnom isticalo koja institucija ili osoba stoji iza informacije ili poruke, a to je označavano tako što su iza njenog naziva stavljane dvije tačke, a zatim citat iz saopštenja.

Standardi Evropskog suda za ljudska prava ukazuju medijima da preuzimaju odgovornost za objavljeni sadržaj, uključujući i naslovni blok, ukoliko se ne ograde od njega.

Objavljeni tekstovi su se uglavnom svodili na prenošenje sadržaja, bez preispitivanja njegove istinitosti, vjerodostojnosti, slanja skirvenih poruka ili poruka mržnje.

Istraživanje je, međutim, ukazalo da su se pristup i profesionalna distanca mijenjali kako je proticalo vrijeme, odnosno, kako se bližio period raspisivanja izbora i kampanje nakon toga (od sredine juna do kraja izvještajnog perioda). Tada je dio medija, odnosno oni koji podržavaju politiku (tada) vladajuće koalicije, postao angažovaniji.

3.1.1.2. Za ili protiv

Na početku analiziranog perioda, portal CDM je 11. juna objavio tekst pod naslovom “Srpska crkva ušla u predizbornu kampanju, Amfilohije: Ne glasajte bezbožnu vlast”.

Iako je sadržaj prenijet sa portala Vijesti, kako se i navodi, njegovom opremom i lidom (početkom) saopštava se stav medija i komentariše vijest, prije nego smo i upoznati sa njenim sadržajem: “MCP Srpske pravoslavne crkve ušla u predizbornu kampanju u Crnoj Gori”. Zatim se navodi da je “Mitropolit crnogorsko primorski Amfilohije otvoreno pozvao večeras pristalice SPC koje su se okupile ispred Hrama Hristovog Vaskrsenja u Podgorici, da, kako je rekao 'ne glasaju ovu bezbožnu vlast koja bi otimala svetinje”.

Isti događaj portal Vijesti ispratio je porukom u naslovu “Amfilohije: Nemojte da glasate ovakvu vlast”, navodeći da je ona izrečena nakon molebana u Podgorici.

Na početku teksta navodi se da je Amfilohije pozvao građane da ne glasaju, a zatim u citatu prenosi cjelokupna poruka, sa političkim kontekstom koji nije komentarisano. Tekst je praćen sa više fotografija iz samog hrama, na kojima se vide vjernici, dio crkvene službe, sveštenici MCP.

Detaljnim prenošenjem crkvene atmosfere, koja široj javnosti ne mora biti relevantna za datu temu (crkvena služba, fotografije ikona, sveštenika tokom molitve...) afirmiše se događaj, izrečena poruka i time se utiče na građane da je prihvate, ili se stvara kontraefekat - odbojnost kod dijela čitalaca koje su pristalice vlasti protiv koje poziva mitropolit.

Sličan je odnos izvještavanja i na dan održavanja litija, 14. juna 2020. kada CDM naslovom šalje poruku “DPS: Brojni su dokazi da je SPC politički akter i partner Demokratskog fronta”.

To je ustvari ključna poruka koju je mjesecima, a posebno sa približavanjem izbora, slala vlast - odnosno njeni zvaničnici. Druga poruka koja je stizala sa iste adrese je, istog dana, naslov drugog teksta na portalu CDM: “Suša: Srbija se neprimjereno miješa u stvari Crne Gore”. U tekstu se prenosi izjava beogradske novinarke i kritičarke tamošnje vlasti Gordane Suše, koja zamjera srpskim vlastima da se preko SPC miješaju u prilike u Crnoj Gori i da SPC manipuliše vjerskim osjećanjima građana.

Nasuprot tom negativnom stavu, portal Vijesti je o litijama održanim u više gradova Crne Gore izvještavao detaljno, prenoseći brojne poruke protiv Zakona o slobodi vjeroispovijesti i fotografije hiljada građana i sveštenika MCP sa crkvenom ikonografijom.

3.1.1.3. Izbori angažuju medije

Kako se juni bližio kraju (20. juna raspisani parlamentarni izbori), CDM je objavljivao tekstove sljedećih naslova “Hodžaj: Rusija i Srbija koriste SPC protiv nezavisne Crne Gore”, “Vučinić: Obavještajno-politička organizacija zaklonjena monaškim rizama naseljava državu”, “DPS: Sveštenici SPC u ulozi predvodnika nasilne pobune u Budvi”, “Burzan: Medijskim bljuvotinama svetosavci udaraju na sve crnogorsko”, “Šešeljevi učenici obnavljaju gradivo”, “Perović: Maca popa Mace ponovo nad Crnom Gorom”.

Dio ovog medijskog sadržaja prenijet je iz Dnevnik novina, a njime se, između ostalog, potencira: “Treba li tražiti uvjerljiviji dokaz da Srpska pravoslavna crkva tone u glib klerofašizma od činjenice da je svojim svecima pridodala nekoliko patoloških zlikovaca iz Drugog svjetskog rata”.

Portal Antena M je informacije o litijama uglavnom objavljivao informativno, s tim da nije ostao imun na približavanje izborne kampanje. Tada je učestalije prenosio i tekstove iz Dnevnik novina.

U jednom od njih, pod naslovom “Plamenac poziva na linč policajaca” lid se krije na kraju. Autorka citira riječi sveštenika koji poručuje građanima da su pripadnici Uprave policije njihovi neprijatelji jer “služe režimu Mila Đukanovića”. Zatim nastavlja podacima o akciji na društvenim mrežama “Identifikujemo batinaše iz Budve” i stavom o hajci na policiju, da bi tekst bio završen zvaničnom informacijom Osnovnog tužilaštva u Kotoru da u ovome nema elemenata krivičnog djela.

U tekstu od 26. juna u kome prenose Onogošt, Antena M citira riječi gradonačelnika Nikšića Veselina Grbovića (DPS) koji kritikuje ljekare jer idu na litije, tvrdeći da oni “ne služe na čast profesiji i da neće kod njih na liječenje”. Dan kasnije, isti medij prenosi izjavu direktora Opšte bolnice u Nikšiću Ilije Ašanina (DPS) da su se neke kolege ogriješile o profesiju jer su učestvovali u litijama. Naslov teksta je “Pojedini ljekari sve bacilli pod noge i grubo se ogriješili o svoj poziv”.

Pravo na slobodu okupljanja je garantovano „svakome“, tako da svi imaju jednako pravo da uživaju tu slobodu. Prilikom zakonskog regulisanja i primjene propisa o okupljanjima, vlasti bez posebno opravdanog razloga ne smiju dovoditi u nepovoljniji položaj bilo koga po bilo kom osnovu.⁴

Evropski sud naglašava da je sloboda okupljanja i izražavanja temelj demokratije.

---

⁴ Sloboda mirnog okupljanja u praksi Evropskog suda za ljudska prava, publikacija NVO „Akcija za ljudska prava“, Podgorica 04.2020, dostupna na linku:

<http://www.hraccion.org/wp-content/uploads/2020/06/Sloboda-mirnog-okupljanja.pdf>

Taj stav je citirao i ombudsman u mišljenju povodom pritužbe aktivnog vojnog lica kome je takođe osporeno pravo na slobodu okupljanja. Stav je objavljen u medijima početkom juna.⁵

Ipak, portal Antena M, nakon prenošenja stavova dvojice partijskih aktivista koji su na javnim funkcijama u Nikšiću, nije uzeo u obzir to mišljenje, niti konsultovao nekoga pravnika za objašnjenje da li je ono primjenljivo i u slučaju ljekara i njihovog prava na slobodu okupljanja tokom trajanja epidemije zarazne bolesti (Covid19).

3.1.1.4. Izostala druga strana

Sloboda okupljanja, kako je podsjetio i ombudsman, zajemčena je Evropskom konvencijom i može biti ograničena u slučaju da je to propisano zakonom i neophodno u interesu nacionalne ili javne bezbjednosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Ako je to ovdje mogao biti slučaj (zaštita zdravlja) u javnom interesu bi bila polemika (koja je ranije, na slične teme, otvarana i podsticana) oko toga da li vlast i njeni zvaničnici imaju duple aršine (hapšeni su sveštenici, privođeni ljekari, ali ne i učesnici protesta koje je vlast podržavala).

Da je postupala sa dužnom novinarskom pažnjom Antena M je mogla da istraži da li su doktori učešćem na litijama prešli ljekarsku etiku.

Taj portal je u drugoj prilici obezbjedio da se čuju obje strane, ne donoseći unaprijed zaključke. Radi se o slučaju kada je objavljeno da je Uprava policije podnijela krivičnu prijavu protiv mitropolita MCP zbog poziva na okupljanje (koje je mjerama NKT bilo zabranjeno).

Branioci mitropolita su tvrdili da je bilo propusta tokom izviđaja, portal je prenio navode advokata, a u istom tekstu prostor ustupio i drugoj strani, odnosno tužiocu koga su advokati sumnjičili za neprofesionalnost. Tekst je objavljen pod naslovom “Advokati: Tužilac se neprofesionalno ponašao tokom saslušanja Amfilohija, Boričić: Neistiniti navodi”.

3.1.2. Lokalni portali

Portal Bar info nije detaljno izvještavao o problemu Zakona o slobodi vjeroispovjesti. U ovom periodu je objavljeno tek nekoliko tekstova. To su bila uglavnom saopštenja i izvještaji sa litija održanih u toj opštini.

---

⁵ Članak dostupan na linku:

<https://www.cdm.me/drustvo/ombudsman-vojska-je-povrijedila-pravo-na-slobodu-mirnog-okupljanja/>

Prenoseći vladino saopštenje, u kojem se navodi da je premijer pozvao mitropolita Amfilohija na razgovore, što je ovaj odbio, barski portal fotografijama, opremom i tekstom daje informacije bez vlastitog stava.

Kada su 14. juna održane litije u više opština, isti portal je u izvještaju prenio događaj, ne pretjerujući sa detaljima i fotografijama koje je preuzeo sa sajta MCP. Tekst je objavljen pod naslovom “Molebani i litije u četiri hrama barske opštine”.

Za razliku od njih, u Pljevaljskom portalu (Pv portal) temeljnije su pratile dešavanja oko Zakona i manje su se ograđivale od informacija koje objavljuju. Portal je prenosio novinarski obrađena saopštenja ali je bilo i slučajeva da su samo kopirali informacije, pretvarajući se u oglašivača.

Pv portal je 12. juna prenio poruku Episkopskog savjeta SPC u Crnoj Gori kopirajući je integralno. Umjesto redakcijske opreme i obrade, u nadnaslovu je doslovno prenijeto “Poruka Episkopskog savjeta SPC u Crnoj Gori sa sveštenstvom i monaštvom Crne Gore”, naslov je donekle obrađen: “Vlada je praktično odustala od dijaloga; potvrđujemo svenarodnu zakletvu: Ne damo svetinje”.

Umjesto lida (početka teksta) sa lijeve strane piše mjesto i datum, a zatim se doslovno prenosi tekst u kome se direktno Episkopski savjet obraća čitaocima. Informacija se završava se porukom MCP “Ne damo svetinje”. Nema oznaka da je objava plaćeni oglas.

Na isti način 4. jula 2020. objavljen je tekst pod naslovom “Episkopski savjet SPC u CG: Privremeno odlaganje molebana zbog ozbiljnosti opšte zdravstvene situacije u zemlji”.

Ispod naslova je slika sa nekog od prethodnih skupova MCP, uz legendu (potpis) “Ne damo svetinje”, zatim lijevo - 4. juli i mjesto Cetinje. Tekst je takođe kopija obraćanja episkopa SPC, na čijem kraju piše “Episkopski savjet SPC” a završava se porukom “Ne damo svetinje”.

U drugim slučajevima, kada su prenošene poruke Vlade, Uprave policije i slično, informacije su bile obrađene a razlog tome može biti i činjenica da su preuzimane sa agencija, drugih portala... što se iz tekstova ne može zaključiti.

3.1.3. Izvještavanje štampanih medija

Poređenjem objava o konkretnim događajima najjasnije se vidi na koji način su informisani građani. Odnosno, da li su mediji prenosili činjenice i izvještavali u interesu javnosti, ili su ih stavljali u kontekst u kojima su one dobijale drugi značaj.

Kako su o litijama izvještavale četiri dnevne novine (Vijesti, Dan, Pobjeda i Dnevne novine) istraživali smo prateći dva ključna događaja u izvještajnom periodu (od 11. juna do 05. jula 2020. godine). To su bili nastavak litija poslije tromjesečne pauze i odluka MCP o njihovom ponovnom odlaganju zbog loše epidemiološke situacije (5. jul).

Episkopski savjet SPC je 11. juna formalno objavio da nastavlja sa protestima, a tada je na snazi bila odluka Nacionalnog koordinacionog tijela o zabrani javnog okupljanja više od 200 osoba zbog epidemiološkog rizika. Crkveni poglavari su saopštili da će se "truditi da prilikom organizacija litija poštuju zakonske odredbe o javnim okupljanjima".

Sveštenstvo MCP i građani su se 14. juna okupili u pravoslavnim crkvama gdje su održane molitve, a u Podgorici i nekim opštinama gdje su imali odobrenje Uprave policije protest je nastavljen šetnjama /litijama.

O njima je štampa izvijestila različito, ali su svi najavili tekstova na naslovnim stranama.

3.1.3.1. Afirmacija kao podrška

Dnevni list Vijesti je u izdanju od 15. juna objavio na naslovnoj strani, a potom i na prvim stranama novine, tekst pod naslovom "Ako se odreknu bezumlja, bićemo za njih", citirajući Amfilohija.

Tekst je na udarnim stranama novine dobio veliki prostor, uz fotografiju sa protesta iz Podgorice (zauzima četvrtinu strane).

Na njoj se vidi veliki broj okupljenih građana, a utisak je pojačan prizorom uključenih svjetala na telefonima koja stvaraju atmosferu moći (događaj se desio uveče). U potpisu fotografije navodi se da je policija htjela da privede sveštenika (navodi se ime), ali da su ga građani odbranili.

U izvještaju je izdvojen i Amfilohijev citat "Neka me uhapsu i vode u Spuž, biće mi dobro da se odmorim. Ali nije dobro za njih, nije dobro za Crnu Goru da nastave sa nasiljem...".

Ovako plasiran tekst šalje poruku da veliki broj građana protestuje „za veliku stvar“ a da je mitropolit spreman na žrtvu... Uz njegovu sliku i naslov sa istovjetnom porukom na naslovnoj strani, medij šalje poruku podrške.

Dilemu angažovanosti ne ostavlja ni list Dan, koji je objavio tekst sa naslovom "Saslušanja poslije litija" i nadnaslovom u kome se navodi da su molitveni skupovi održani u više gradova. Fotografija je slična onoj u Vijestima, zbijeni građani sa upaljenim svjetlima na mobilnim telefonima. Na naslovnoj strani to je noseći tekst, a u opremi se navodi da je policija saslušavala pojedine svještenike, te ponuda Amfilohija da on ide u pritvor...

Tekst na prvim stranama novine ilustrovan je sa više fotografija na kojima se vide trobojke, građani ispred crkava, djeca sa ikonama u prvim redovima protestne kolone....

3.1.3.2. Konstukcije umjesto činjenica

Sa istog događaja Dnevne novine su izvjestile uz naslov "Amfilohijev govor kao na predizbornom skupu", dok se u tekstu konstatuje da se nastavljaju litije, da je MCP obećala poštovanje mjera NKT ali da to ne čini.

Taj sadržaj nije dobio glavnu poziciju na strani, već je to pripalo saopštenju DPS-a koje je objavljeno pod naslovom “Brojni su dokazi da je SPC politički partner Demokratskog fronta” i nadnaslovom “Demokratska partija socijalista”. Tekst je ilustrovan fotografijom na kojoj se vide Amfilohije sa svještenicima i jedan od lidera DF Andrija Mandić. Pitanja koja DPS postavlja u saopštenju, u novinskom izvještaju su boldovana i time istaknuta.

Oba teksta, izvještaj sa litija i saopštenje DPS-a, najavljeni su na naslovnoj strani. Glavni naslov je “Amfilohijev govor kao na predizbornom skupu”, dok je u vrhu strane druga najava: “Brojni su dokazi da je SPC politički partner Demokratskog fronta” i fotografija Amfilohija i Mandića za stolom, iza svijeće koja gori.

Dnevnik „Pobjeda“ je izvještaj o litijama objavila na srednjim stranama, a u naslovu je prenijet Amfilohijev citat da će crkva biti uz vlast ako se odrekne Zakona. Istog dana, uz pridjev “Skandalozno”, Pobjeda je na naslovnoj strani najavila tekst “Litijama žele srpski svijet: strateški trougao Beograd, Podgorica, Banjaluka.”

3.1.3.3. Lažne poruke fotografija

Ponovno odlaganje molebana/ litija, 4. jula 2020. novine su ispratile uglavnom na nivou informacija.

U broju od 5. jula Vijesti je objavljuju u okviru izvještaja o rastu broja zaraženih korona virusom u državi. Objava Eparhijskog savjeta SPC da se molebani odlažu zbog pogoršane epidemiološke situacije prenosi se u tekstu “Oboljelo 57 ljudi, najviše u jednom danu”, a u opremi se pominje samo u dijelu podnaslova.

Dnevni list Dan je o tome izvjestio posebnim tekstom na dvije strane. U njemu su navedena i imena više od hiljadu, kako su naveli, fudbalera i fudbalskih radnika, profesora i inženjera, koji podržavaju „bitku protiv primjene Zakona o slobodi vjeroispovjesti“.

Taj dnevnik je informaciju najavio na naslovnoj strani pod naslovom “Privremeno odložu molebane zbog korone” i nadnaslovom “Podrška Mitropoliji u odbrani svetinja svakodnevno pristiže, episkopki savjet donio odluku”.

Pobjeda je nastavila sa izvještavanjem koje ukazuje, kako se navodi u tekstovima i naslovima, na zajednički angažman SPC i “prosrpskih partija”.

U broju od 5. jula Pobjeda na glavnim stranama donosi tekst književnika Milorada Popovića pod naslovom “Svetosavki nacionalizam: kultura laži i smrti”. Autorski tekst je između ostalog ilustrovan i fotografijom sa, kako su naveli, jednog od skupova SPC. Na njoj se vidi osoba koja nosi majcu sa srpskim grbom i tekstom “Svi smo mi Amfilohije”. Na drugoj fotografiji su monahinje, a ona je potpisana legendom “litije protiv države”.

Informaciju o odlaganju litija prenijeli su kao antrfile na strani 9, u okviru teksta u kome direktor Instituta za javno zdravlje Boban Mugoša poziva građane da poštuju epidemiološke mjete. Naslov antrfilea je “SPC odložila za danas zakazane molebane”.

3.2. Studija slučaja: Protest majki

Skupština Crne Gore usvojila je 17. jula 2015. Dopune Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti glasovima opozicije, troje poslanika Bošnjačke stranke, dvoje SDP i jednog Liberalne partije, dok su ih poslanici DPS-a označili kao diskriminatorske. Zakon je predložio poslanik Socijalističke narodne partije, a aktivno ga je podržala Unija slobodnih sindikata.

Izmjenama propisa bilo je predviđeno da majke s troje i više djece, koje imaju 25 godina radnog staža ili 15 godina u evidenciji Zavoda za zapošljavanje, primaju doživotnu mjesečnu naknadu u iznosu od 70 (odnosno 40) odsto prosječne neto zarade u Crnoj Gori, ostvarene u prethodnoj godini. To pravo se nije moglo koristiti za vrijeme trajanja radnog odnosa i isključivalo je mogućnost istovremenog primanja penzije.

Zakon se primjenjivao od 1. januara 2016. godine i Vlada je ocijenila da će to biti veliki udar na državni budžet.

U oktobru 2016. održani su parlamentarni izbori a Skupština je zatim, na predlog Vlade, krajem 2016. usvojila izmjene Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti kojima su naknade smanjene.

Zbog toga su korisnice protestovale u više navrata, između ostalog od 2. do 26. marta ispred crnogorskog parlamenta. Neke od njih su deset dana štrajkovala glađu. Ustavni sud je tada ocijenio da su izmjene Zakona u skladu sa Ustavom.

Godinu dana kasnije, 19. aprila 2017. isti sud je utvrdio da su odredbe Zakona o dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti suprotne sa Ustavom i diskriminatorske. Ustavni sud je tom odlukom obavezao Vladu da u roku od tri mjeseca Skupštini Crne Gore podnese Predlog zakona za izvršenje te odluke.

Skupština je 29. juna 2017. usvojila Vladin Predlog zakona o izvršenju odluke Ustavnog suda, kojim su ukinute naknade za majke s troje i više djece. Vladin predlog o ukidanju naknada za majke za troje i više djece podržao je 41 poslanik vladajuće koalicije, dok je poslanik Liberalne partije bio uzdržan.

Zbog velikog vremenskog raspona i hiljade tekstova u nacionalnim i lokalnim medijima, način izvještavanja o okupljanjima korisnica naknada sa troje i više djece analizirali smo na primjeru protesta u Podgorici 16. februara 2017. koji je organizovan, kako je objavljeno, zbog smanjenja prvobitno utvrđenih naknada (to smanjenje je iznosilo od 22 do 25 odsto).

3.2.1. Saglasnost sa događajem

Dnevnik Vijesti je izdanje od 17. februara 2017. otvorio izvještajem sa protesta u Podgorici, koji je prerastao u štrajk glađu nekih učesnica. Tome je posvećena glavna najava na naslovnoj strani „Bunt zbog naknada“, dok se nadnaslovom objašnjava da je “Napeto ispred zgrade Vlade, majke čekaju premijera, vlast kaže da iza svega stoji Demokratski front”.

Tekst je ilustrovan fotografijom na kojoj se vide učesnice protesta.

Tekst u unutrašnjim stranama novinama naslovljen je: “Majke sa policijom čekaju zoru i Duška”, dok je nadnaslov “Napeto ispred zgrade Vlade”. U njemu se prenosi hronologija okupljanja korisnica naknada,

zahtjev za razgovor sa premijerom i informacija, koji medij prenosi pozivajući se na učesnice protesta, da bi se to moglo desiti narednih dana.

Na fotografijama se vide učesnice protesta ispred zgrade Vlade, koju štite pripadnici Uprave policije. Na jednoj od fotografija je sa policijskim starješinama i Željka Savković, koordinatorka protesta i potpredsjednica Radničke partije (članice Demokratskog fronta).

Objavljena je i slika lidera Demokrata Alekse Bečića na skupu, kao i antrfile: “Demokrate sporemile obrazac žalbi, Bečić sa majkama”. U drugom boksu se podsjeća na hronologiju ključnih događaja u vezi sa naknadama.

List je izdvojio i neke od parola: ”Majke skandirale 'Prepali se žena', 'Duško budi muško', 'Mafijo napolje'. Fotografije su potpisane navodima: “Policija nije dozvolila šatore” i “Poručuju da ne odustaju od zahtjeva, protest nije politički”.

Dnevni list Dan je izvještaj o događajima najavio na naslovnoj strani “Majke krenule u generalno pospremanje”. Na fotografiji su korisnice naknada ispred kordona policije, a u podnaslovu se podsjeća na okupljanje, zahtjev premijeru da povuče odluku o umanjenju naknada.

Sa istim naslovom i više fotografija sa protesta, Dan i na unutrašnjim stranama donosi detalje događaja od 16. februara: razloge okupljanja, poruke upućene vladi kao predlagaču propisa kojima su im umanjene naknade, prisutne poslanike koji su podržali protest.

Na fotografijama se vide okupljeni podignutih ruku, lider Demokrata kako se rukuje sa pojedinim učesnicama skupa, slika na kojoj učesnik protesta nosi učesnicu (antrfileom se objašnjava da joj je pozilo i da je intervenisala hitna pomoć).

3.2.2. Kroz prizmu vlasti

Za razliku od izvještavanja dva štampana medija koja šalju poruku da saosjećaju sa učesnicama protesta, Dnevne novine su svoje čitaoce obavjestile potpuno drugačije, jasno se stavljajući na stranu Vlade.

“Tako je premijer prihvatio razgovor, žene prenoćile u Karađorđevoj ulici” je podnaslov glavnog teksta na naslovnoj strani od 17. februara 2017. Naslov je: “Vlada: Razgovaraćemo ali nećemo sa aktivistima” . Na fotografiji se vidi jedan od lidera DF Milan Knežević i više muškaraca podignutih ruku.

Ista fotografija je i na unutrašnjim stranama Dневnih novina i potpisana je riječima: “Predstavnici opozicije predvodili protest”.

Kao glavna slika na unutrašnjim stranama dominira ona na kojoj se vidi guranje policije i učesnica protesta, sa potpisom “Pokušaj nasilnog ulaska u vladu”. Pored nje je citat “Podršku su došli da im pruže lider Demokratske Crne Gore Aleksa Bečić sa saradnicima, poslanici DF-a Andrija Mandić, Slaven Radunović, Janko Vučinić, Branka Bošnjak, Milan Knežević, Predrag Bulatović, Milovan Đukanović (prim.aut. umjesto Milutin Đukanović), kao i poslanica Demosa Anka Vukićević“.

Objavljena je i fotografija Kneževića, Bulatovića i Branka Radulovića ispod koje piše “Frontovci juče ispred Vlade”. Pored nje je antrfile naslova “Front vrbuje žene da i danas dođu”.

Članak o protestu čiji je povod umanjenje iznosa naknada, počinje tvrdnjama da su “majke odlučile da prespavaju ispred vlade iako je premijer prihvatio sastanak za sedam dana”, da je “grupa žena juče pokušala nasilno da uđe u vladu u čemu ih je spriječila policija”, te „da su među okupljenima bili predstavnici opozicije”.

“Zahvaljujući poslanicima opozicije na čelu sa poslanicima DF, skup je poprimio razmjere političkog miniga”, navodi se u tekstu.

Nadnaslov tog teksta u Dnevničkim novinama je “ Očigledna politička pozadina protesta majki”, a naslov “Front sa ženama krenuo na Vladu”.

I Pobjeda je upala u zamku poistovećivanja protesta korisnica naknada za majke sa navodno feminističkim protestom, koristeći u opremi sinonim “žene”.

“Majke u sjenci političara DF-a” je naslov, a “Protest žena organizovan u Podgorici zbog smanjenja naknada izgubio socijalnu dimenziju” nadnaslov izvještaja u “Pobjedi” od 17. februara 2017.

Na naslovnoj strani je i fotografija sa skupa na kojoj je dodata/montirana slika koordinatorke Željke Savković, koja drži zastavice sa sloganom “Mi ili on”.

Taj slogan je bio moto kampanje koju je DF vodio pred parlamentarne izbore 2016.godine.

3.3. Javna okupljanja u Baru i na Žabljaku

Iako većinu natpisa u medijima čine politički ili događaji iz „crne hronike“ (ubistva, saobraćajne nesreće, suđenja...) prošle godine su ekološki problemi i okupljanja građana u Baru i Žabljaku dobili relevantnu pažnju medija.

U januaru 2019. godine u dvorištu barske Gimnazije „Niko Rolović“ počeo je projekat gradnje vrtića, zbog čega su posječena stabla čempresa stara više decenija.

Uslijedila su javna okupljanja građana koji su se protivili takvom projektu.

Premijer Duško Marković je 20. februara objavio da se odustaje od gradnje vrtića na toj lokaciji.

Ministar sporta i mladih Nikola Janović i direktor Uprave javnih radova Rešad Nuhodžić su zatim u oktobru 2019. posadili čemprese na prostoru gdje su prethodno posječena stara stabla.

U drugom slučaju, u blizini Crnog jezera na Žabljaku tokom 2019. godine počeo je projekat gradnje 30 privremenih objekata (četvorokrevetnih “ekolodž” bungalova).

Protest građana počeo je 13. marta 2019. godine kada je posječeno nekoliko stabala na obali jezera, a dio ekoloških aktivista tvrdio je da je to urađeno upravo zbog gradnje bungalova. Lokalne vlasti su saopštile da sječa stabala po programu Nacionalnog parka "Durmitor" nema nikakve veze sa tim projektom.

Nakon javnih rasprava, protesta građana i ekoloških aktivista Ministarstvo održivog razvoja i turizma stavilo je tačku na gradnju u srcu Nacionalnog parka “Durmitor”, koji je pod zaštitom UNESCO-a.

3.3.1. Slučaj sječe čempresa

Kada je u pitanju „sječa čempresa“, od oktobra 2018. godine (neposredno prije događaja) do januara/februara 2020. godine (obilježavanje godišnjice), analizirali smo 152 objave u digitalnim medijima na nacionalnom nivou (portal Vijesti, CdM i Antena M), i u skladu sa mjestom okupljanja, lokalnom - Bar info, Ul info i Boka News.

Najviše sadržaja objavio je portal Vijesti (64), CdM (31) i Antena M (11). Kada su u pitanju lokalni digitalni mediji najviše tekstova je bilo na portalu Bar info (41), zatim Ul info (3) i Boka News (2).

Kod posmatranja sadržaja u štampanim medijima (Pobjeda, Dan, Dnevne novine i ND Vijesti), fokus analize su ključni događaji: početak sječe čempresa, intervencija policije prema građanima, akcija građana u cilju sprečavanja iznošenja posječenih stabala iz dvorišta gimnazije i postupanje policije prema aktivistkinji koja je bila u drugom stanju.

3.3.1.1. Nacionalni digitalni mediji

Tri analizirana portala temi su dala značajan prostor, a od dana kada su posječeni čempresi u Baru (17.01.2019.) mediji su u kontinuitetu izvještavali o događaju, dajući tim tekstovima i prostor za posebnu vidljivost.

Tako je recimo u jednom danu (31.01.2019.), na portalu Vijesti publikovano sedam objava, većina na naslovnoj strani.

Manje prostora temi omogućili su portali CdM i Antena M. Međutim, imajući u vidu da se radi o lokalnom događaju, broj objavljenih tekstova bio je značajan za informisanje građana.

Sa aspekta prisustva novinara i fotoreportera javnim okupljanjima, portal Vijesti je bio na licu mjesta, dok su CdM i Antena M uglavnom prenosili informacije sa lokalnih portala, a u manjoj mjeri i sa društvenih mreža.

Kada je u pitanju pravilo zastupljenosti obje strane, u dijelu objava primijetili smo kršenje profesionalnih standarda.

Na portalu Vijesti 18.01.2019. godine objavljen je tekst sa naslovom „Raičević nema vremena za građane, otišao da gleda košarku“ iz kojeg je jasno da novinar nije kontaktirao predsjednika Opštine Bar Dušana Raičevića za izjavu kako bi čitaoci imali širu sliku (ili bar to nije naveo u tekstu). Problematična je i naslovna konstrukcija koja sadrži subjektivne elemente – „nema vremena za građane“ i koja kvalifikuje Raičevića kao neodgovornog ili nezainteresovanog.

Sa mnogo više sugestivnih elemenata „poslužio“ se portal CdM u tekstu „Ko je Mirsad Kurgaš, jedan od vođa protesta u Baru“ koji je objavljen 07.02.2019. Tekst je izvorno objavljen u Dnevnim novinama, a sadrži negativne kvalifikacije novinara koje se odnose na Kurgaša poput „štrajkaš po zanimanju“, „ostavlja utisak islamskog fundamentaliste“ i slično. U tekstu nema izjava relevantnih sagovornika, ali

ni dokaza koji potvrđuju iznijete tvrdnje, pa se kao zaključak nameće da tekst ima za cilj isključivo ličnu diskreditaciju Kurgaša kao predvodnika protesta u Baru, a time i građanskog aktivizma u slučaju odbrane čempresa.

Kada je u pitanju zastupljenost relevantnih sagovornika, mediji su uglavnom pružili prostor da se čuju različita mišljenja, pa su portali nerijetko prenosili izjave građanskih aktivista preuzetih sa društvenih mreža, njihove fotografije i video snimke. Manje su zastupljeni stavovi i mišljenja lokalnih vlasti, koja su u nekim slučajevima izostala. Većinu saopštenja lokalnih i vlasti na državnom nivou, mediji su objavili.

Dodatno, mogle su se pročitati i izjave pojedinaca koji žive u inostranstvu (primjer: CdM, 21.01.2019. – Ganula ga uplakana djeca: Stomatolog iz Njemačke podržao barske đake; portal Vijesti, 17.02.2019. – London za barske čempresare: Protest ispred crnogorske ambasade).

Takođe i analitički tekstovi poput onog na portalu Vijesti 24.01.2019. - Zašto stvarno sijeku čemprese: Ne padaju stabla zbog djece, već zbog investitora.

3.3.1.2. Poruke građanima upakovala uređivačka politika

Pitanje uređivačke politike najjasnije se može analizirati kroz posmatranje izvještavanja sa istog događaja. Tako su o petom protestnom okupljanju građana u Baru 10.02.2019. godine tri portala, koja su predmet naše analize, izvijestila na različite načine.

Portal Vijesti objavio je tekst sa naslovom „Oko 1.000 građana na protestu: 'Grad je naš, ovo je čempres revolucija'“. Izvještaj je detaljan, sa izjavama učesnika protesta, pratećim fotografijama, a u tekstu je integrisan i prilog TV Vijesti sa istog događaja. Naslovnom konstrukcijom jasno je ukazano na masovnost protesta, kao i snagu građanske inicijative riječima „čempres revolucija“. Tekst prati i fotografija na kojoj je prikazana kolona građana koja šalje poruku masovnosti okupljanja.

O istom događaju čitaoci portala CdM mogli su se informisati iz teksta „Održan još jedan protest u Baru zbog sječe čempresa“ koji je ukupno sadržao pet rečenica sa kratkim parolama sa protesta, bez navođenja učesnika, njihovih izjava... U tekstu se navodi da se na protestu okupilo oko hiljadu građana, što nije istaknuto u naslovu iako je za lokalni kontekst to značajan broj. Tekst sadrži samo jednu fotografiju (naslovnu) preuzetu sa portala Bar info.

„Još jedan protest građana Bara“ naslov je objave na portalu Antena M u vezi sa istim okupljanjem 10. februara. I ova informacija je kratka, medij nije naveo koliko je bilo okupljenih građana, ali je za razliku od CdM-a tekst upotpunio sa dva kratka video snimka. Međutim, na njima se ne mogu čuti izjave građanskih aktivista, već samo dio atmosfere sa protesta (sirene, pištaljke, udaranje u bubnjeve...) Različita uređivačka politiku medija vidljiva je iz naslova zvaničnog saopštenja Opštine Bar od 29.01.2019.

Portal Vijesti – „Opština Bar: Građani su učestvovali u odlučivanju“

CdM – „Opština Bar: Nismo se otuđili od sugrađana, gradnja vrtića javni interes“

Antena M – „Opština Bar: U potpunosti stojimo iza gradnje vrtića“

Pozitivne primjere u izvještavanju medija o sječi čempresa u Baru možemo pronaći u samom kontinuitetu izvještavanja o temi, pa su tako sva tri portala periodično izvještavala o okupljanjima građana, zahtjevima „čempresara“, mogućim rješenjima i sl. U odnosu na sve analizirane medije, prednjači portal Vijesti koji je recimo, jedini od analiziranih na nacionalnom nivou, obavijestio javnost i o okupljanju građana na dan obilježavanja godišnjice sječe čempresa - 17.01.2020.

3.3.1.3. Lokalni mediji

Izvještavanjem o javnim okupljanjima građana u Baru zbog sječe čempresa prednjači portal Bar info. Njegovi tekstovi sadrže isključivo informacije, izvještaji su bili praćeni fotogalerijama i video snimcima (sopstvena produkcija), koji su preuzimani i od strane drugih portala u Crnoj Gori.

Neki od naslova koje smo analizirali bili su u skladu sa tekstem, bez „navijačkih“ prizvuka informativni i jasni.

Primjeri:

27.01.2019 - FOTO: Više od hiljadu ljudi na protestu zbog sječe čempresa

03.02.2019. – VIDEO, FOTO: Novi protest protiv vrtića ispred Gimnazije

17.02. 2019. – VIDEO: Do sada najbrojniji protesti protiv izgradnje vrtića.

Čitaoci su se iz izvještaja mogli informisati o najbitnijim porukama za okupljanja, govorima učesnika, te najavama događaja. Informacije koje su dolazile od strane nadležnih institucija i njihovih predstavnika takođe su objavljivane u skladu sa profesionalnim standardima, bez izvačenja izjava iz konteksta, omogućavajući na taj način da se čuju obje strane.

Analizom su obuhvaćeni i portali Ul info i Boka News, međutim njih karakteriše jako mali broj objava. U pitanju su štire informacije, prenijete sa drugih portala, bez iskazanog interesovanja medija da daju veći prostor ovoj temi. Ni izvještaji sa masovnijih okupljanja u Baru nijesu objavljeni na ovim portalima.

3.3.1.4. Štampa o ključnim događajima

Izvještavanje štampanih medija (ND Vijesti, Dan, Pobjeda i Dnevne novine) analizirali smo sa osvrtom na najvažnije događaje - početak sječe čempresa, intervencija policije, akcija građana u cilju sprečavanja iznošenja posječenih stabala iz dvorišta Gimnazije i postupanje policije prema aktivistkinji koja je bila u drugom stanju.

„Baru iščupano zeleno srce“ naslov je članka koji je 18. januara 2019. godine na naslovnici ND Vijesti. Podnaslov glasi: „Građani ogorčeni zbog sječe čempresa, policija privodila i iznosila sa gradilišta“. Tekst sadrži izjave građanskih aktivista, koje novinar naziva „branitelji parka“ i „prvoborci građanskih protesta“. Taksativno su nabrojane i političke partije koje su se oglasile povodom sječe čempresa, bez navođenja njihovih stavova. Posebno je izdvojen antfile „Bar izlijepljen umrlicama za osamdesetogodišnje drveće“.

Međutim, sadržaj članka prikaz je isključivo stavova onih koji se protive sječi čempresa i izgradnji vrtića na toj lokaciji, dok u tekstu nije pružen prostor da se čuje druga strana. Dodatno, nema ni objašnjenje

pozadine priče, odnosno onoga što je prethodilo događaju. Osim naslovne fotografije na kojoj se vide posječeni čempresi, tekst je ilustrovan sa još tri fotografije sa opisima: policija „odnosila“ protestante, policija u akciji i umrlica za drveće.

Izvještaj sa ovog javnog okupljanja našao se i na naslovnici Dnevnik novina uz naslov „Čempresi posječeni, četvoro Barana privedeno pa pušteno“. Naslov prati i nadnaslov „Bar: Pripreme za gradnju vrtića“.

Tekst je ilustrovan fotografijom na kojoj se vidi kako na jednoj strani stoje građani, a na drugoj službenici Uprave policije. Ista fotografija našla se i u tekstu na unutrašnjim stranama uz fotografiju posječenih stabala, obje su preuzete sa društvene mreže „Facebook“ a zabilježili su ih aktivisti NVO „KANA“ (Ko ako ne arhitekt).

Autor članka se u dva navrata poziva ne druge medije (portal CdM i Jedro Bar) kao izvor informacija o događaju. U tekstu nema izjava građanskih aktivista, a puno veći prostor (u odnosu na ND Vijesti) dat je saopštenjima političkih partija. Autor podsjeća na prethodne događaje i izjave zvaničnika (predsjednika opštine Dušana Raičevića).

Na naslovnici Dana povodom istog događaja objavljen je tekst sa naslovom: „Mučki izvršen 'pokolj““. Naslov je senzacionalistički, pa bi da nije „ublažen“ nadnaslovom i odgovarajućom fotografijom mogao čitaocima dovesti u zabludu. Tekst prati fotografija na kojoj se vidi kako policajci iznose jednog učesnika protesta. Nakon osnovnih informacija o okupljanju, sadržaj članka upotpunjen je izjavama građanskih aktivista, mještana, podsjećanjem na ranije događaje, saopštenjima političkih partija. Ni u ovom tekstu nije pružen prostor za drugačije mišljenje, ono koje je u suprotnosti sa stavovima aktivista koji se protive sjećajima čempresa i izgradnji vrtića na pomenutoj lokaciji.

Prostor na naslovnici za javno okupljanje koje je održano 18. januara 2019. povodom sjećajima čempresa dala je i Pobjeda uz naslov „Posječeno 40 čempresa, privedeno troje aktivista“.

Tekst je ilustrovan sa više fotografija na kojima su prikazana posječena stabla, okupljeni građani, policija... Prije izjava učesnika javnih okupljanja čitaoci su upoznati sa stavom lokalnih vlasti koji su „odluku da ne traže drugu lokaciju argumentovali činjenicama da je izgradnja predškolske ustanove na tom mjestu planirana prije deceniju te da će ukoliko se od izgradnje odustane, zbog procedure, uslovi da se objekat gradi na drugom mjestu ne mogu stvoriti za najmanje pet godina“. Ovaj dio upotpunjuje cijeli članak na način da se, iako u manjoj mjeri, daje prostor za iznošenje drugačijeg mišljenja.

U tekstu je međutim prenijeto saopštenje samo jedne političke partije, iako je istog dana bilo više reagovanja što su potvrdili izvještaji drugih medija koji su bez selektivnosti objavili bar dio njihovih navoda.

Određene propuste i nepoštovanje profesionalnih standarda uočili smo i u ostalim primjerima izvještavanja u okviru ove teme.

„Učesnica protesta izgubila bebu“ naslov je teksta koji se našao na naslovnoj strani Dana 16. februara 2019. godine uz nadnaslov „Barani i sinoć izašli na ulice“, a koji je ilustrovan fotografijom građana koji stoje pored čempresa.

Naslovom formulisanim na ovaj način šalje se pogrešna poruka i čitalac se dovodi u zabludu, a tek na unutrašnjim stranama dnevnog lista u samom tekstu vidljiva je izjava ljekara koji je kazao da pregledom trudnice nijesu nađeni znaci povreda, niti krvarenja, te da se radilo o rizičnoj trudnoći, kao i saopštenje Uprave policije povodom ovog događaja.

„Mogli bez šeganja ali nisu htjeli“ bio je naslov glavne vijest na naslovnici ND Vijesti 30. januara 2019.

Ovaj članak bi se mogao okarakterisati kao pozitivan primjer izvještavanja i poštovanja standarda jer su u tekstu suprotstavljena drugačija mišljenja u odnosu na ovu temu, a medij je pružio prostor svim relevantnim sagovornicima da iznesu svoj stav (što neki od njih nijesu iskoristili).

Međutim, nadnaslovom: „'Državni projekat' bio izvodljiv i bez masakra čempresa“ prenaplašen je problem na koji ukazuje autor teksta. Riječ „masakr“ nije odgovarajuća u ovom kontekstu.

3.3.2. Kako se branilo Crno jezero?

Prateći izvještavanje medija u odnosu na ovu temu analizirali smo 70 objava u elektronskim medijima na nacionalnom nivou: portal Vijesti (54), CdM (11) i Antena M (5).

Istraživanje je pokazalo da u nekim slučajevima mediji nijesu u potpunosti poštovali profesionalne standarde, u tekstovima nije omogućen prostor da se čuje drugačije mišljenje i otvoreno su podržavali samo jednu stranu.

Primjer takvog izvještavanja jeste tekst koji je objavljen na portalu Vijesti 29. marta 2019. sa naslovom „Posao na Crnom jezeru: Zakupcu bogatstvo, državi mrvice, šteta nemjerljiva“.

Iz teksta je jasno da je medij kritički nastrojen prema zakupcu bungalova firme „Explorer“, ali vlasniku ili predstavnicima firme nije omogućeno da iznesu stav o ovom pitanju. Dodatno, u tekstu se ne može pročitati drugačije mišljenje koje se odnosi na dio o profitu od bungalova od strane drugih relevantnih sagovornika.

Kada je u pitanju izvještavanje sa javnih okupljanja, analizirali smo protest organizovan 6. aprila 2019. „Protest na Žabljaku: Dalje nećeš moći“ naslov je teksta koji je objavljen na portalu Antena M. Tekst je kratak i jasan, sadrži informacije i pomenuti su svi subjekti čije djelovanje je vezano za ovaj događaj. Izdvojene su i najvažnije poruke sa skupa, a tekst je ilustrovan fotografijom na kojoj se vide okupljeni građani koji drže transparent, a koja je preuzeta sa društvenih mreža.

Povodom istog događaja na CdM-u objavljen je tekst sa naslovom „Više stotina građana stalo u odbranu Crnog jezera“. Sadržaj prate četiri fotografije i dva snimka (preuzeti sadržaj) na kojima se vide okupljeni građani. Osim izvještaja o okupljanju i kratke pozadine problema, prostor je dobio i predstavnik partije koja podržava protest na Žabljaku. Na video snimcima mogli su se čuti i govori učesnika javnog okupljanja.

Najdetaljniji izvještaj sa protesta koji je 6. aprila održan na Žabljaku mogli su pročitati čitaoci portala Vijesti koji je objavio više zasebnih tekstova, a najviše informacija dostupno je u tekstu „Bitka za Crno jezero dobijena, borba se nastavlja“ (djelimično upotpunjen iz ND Vijesti). Tekst sadrži izjave građanskih aktivista, turističkih radnika ali i predstavnika vlasti na lokalnom i nacionalnom nivou.

3.3.2.1. Izvještavanje lokalnih medija i štampe

Kada je u pitanju javno okupljanje građana koji su se protivili izgradnji bungalova u blizini Crnog jezera analiziranjem sadržaja na lokalnim portalima utvrdili smo da nijesu posvetili punu pažnju ovoj temi. Objavljen je manji broj kratkih informacija, koje su u najvećoj mjeri prenijete sa drugih portala, bez informisanja čitalaca o širem kontekstu javnih okupljanja.

Izvještavanje štampanih medija analizirali smo kroz nekoliko ključnih događaja, a fokus su novinski naslovi od 07. aprila 2019. godine – dan nakon protesta kojem je prisustvovalo nekoliko stotina građana. „Ministre, mi uživamo, a ti?“ naslov je teksta koji se našao da naslovnoj strani dnevnog lista Dan. Nadnaslov glasi „Više stotina građana kod Crnog jezera poručilo“.

Tekst prati fotografija na kojoj se vidi kolona građana koji šetaju noseći transparent „Dalje nećeš moći! Sačuvajmo Crno jezero, biser Crne Gore“. Tekst na unutrašnjim stranama sadrži izvještaj sa protesta, poruke učesnika i izjavu predstavnika partije (Demokratske Crne Gore). Okupljanje se opisuje kao „nikad masovnije na Žabljaku“, a uprkos tome što je u nadnaslovu navedeno da je na javnom okupljanju bilo više stotina građana, u tekstu se navodi da je „prema procjenama organizatora bilo preko hiljadu učesnika“.

O istom događaju čitaoci Pobjede mogli su se informisati u tekstu „Pozvali nadležne da čuju istinu sa Crnog jezera“. Tekst je takođe ilustrovan fotografijom sa javnog okupljanja na kojoj se vide građani koji drže transparent „Dalje nećeš moći“. Pobjeda je vizuelno izdvojila saopštenje Opštinskog odbora Demokratske partije socijalista Žabljak koje zauzima centralnu poziciju u tekstu. Pomenutim saopštenjem DPS se „zahvaljuje građanima što štite prirodu“.

I na naslovnici ND Vijesti našao se izvještaj sa javnog okupljanja na Žabljaku organizovanog 06. aprila 2019. uz naslov „Dalje ruke od Crnog jezera“. Članak na unutrašnjim stranama ovog dnevnog lista sadrži informacije o javnom okupljanju, glavne poruke građanskih aktivista, podsjećanje na odluku tadašnjeg ministra turizma i održivog razvoja Pavla Radulovića, kao i dodatne informacije o događajima koji su prethodili ovom protestu.

4. ZAKLJUČCI

Medijska pokrivenost i profesionalno izvještavanje o javnim okupljanjima su ključni za slobodu i održivost javnih okupljanja i građanski aktivizam.

Analiza izvještavanja 13 medija (devet portala i četiri dnevne novine) pokazala je da su događaji/ javna okupljanja na lokalnom nivou, bili medijski pokriveni. Ipak primjetan je nedostatak interesovanja dijela nacionalnih digitalnih medija za događaje koji se nijesu ticali državne politike. Tako su tekstovi bili iz druge ruke, manje sadržajni i bez analize konteksta.

Analiza je pokazala i da su mediji podijeljeni kao i društvo i da različito gledaju i na isti događaj. Mediji su često iz svog ugla, odnosno uređivačke politike, izvještavajući o istoj temi “metodološkim okvirom” slali različitu poruku i nudili kontekst. Tako su na najposjećenijim digitalnim medijima u Crnoj Gori, okupljanja često imala politički okvir i kontekst, pa i ona koja su organizovana iz ekoloških i socio-ekonomskih razloga.

Uočene su medijske prakse koje izlaze iz okvira profesionalnog i objektivnog izvještavanja, odnosno da se u izvještavanju javljaju problemi u primjeni etičkih načela.

Najčešće su kršena prvo i drugo načelo Kodeksa novinara:

“Dužnost je novinara/novinarke da poštuje istinu i istrajno traga za njom, imajući uvijek u vidu pravo javnosti da zna i ljudsku potrebu za pravičnošću i humanošću”.

“Za novinara/novinku su činjenice neprikosnovene, a njegova/ njena obaveza je da ih stavlja u pravilan kontekst i onemoguću njihovu zloupotrebu, bilo da se radi o tekstu, slici ili tonu. Glasine i pretpostavke moraju se nedvosmisleno naznačiti kao takve. Vijest i komentar obavezno moraju da budu jasno razdvojeni”.

Tekstovi, posebno na portalima, uglavnom nemaju drugu stranu, naslovi su često senzacionalistički, a kršenje kodeksa je primjetnije kada su u pitanju događaji koji su u fokusu javnosti ili su vezani za politički kontekst.

Umjesto prenošenja informacija dio medija je uglavnom na početku teksta u naslovima komentarisao njihov sadržaj i u startu stvarao iskrivljujuću sliku o okupljanju.

U pojedinim slučajevima portali su se pretvarali u oglasne table pojedinih partija ili institucija, ne ograđujući se od sadržaja poruka koje oni šalju.

Mediji se ponekad pozivaju na nezvanične i neidentifikovane izvore informacija preko kojih se plasiraju podaci koji su ponekad netačni, tendenciozni, omalovažavajući. Treba naglasiti da su zvanični identifikovani izvori bitna pretpostavka za profesionalno izvještavanje.

Evidentirani su i slučajevi kada su mediji činjenično izvještavali o okupljanjima, ali se nijesu distancirali i izbjegli da pokažu (ne)odobravanje.

Analiza je pokazala i da novinari/urednici nijesu dovoljno rodno senzibilisani i da su u izvještavanju stavljali znak jednakosti između pola i određene društvene grupe.

5. PREPORUKE

- ✚ Strukovna udruženja, nevladine organizacije, medijski ombudsmani i mediji trebalo bi da organizuju stalnu edukaciju novinara/ki i urednika/ca o standardima Evropskog suda za ljudska prava i poštovanju etičkih načela iz Kodeksa novinara i novinarki Crne Gore u cilju poznavanja standarda i podizanja stepena odgovornosti i važnosti poštovanja Kodeksa.
- ✚ Strukovna udruženja, medijski ombudsmani i mediji trebalo bi konstantno da budu dio široke debate o važnosti poštovanja Kodeksa novinara i novinarki i najčešćim problemima i izazovima u njegovoj primjeni.
- ✚ Važna je kontinuirana edukacija novinara o načinu izvještavanja sa javnih okupljanja, uključujući priručnik o izvještavanju sa javnih okupljanja.
- ✚ Strukovna udruženja, nevladine organizacije i medijski ombudsmani trebalo bi javno da promovišu pozitivne primjere etičnog izvještavanja, uključujući i javne pohvale, uvođenje nagrade za etičnost u medijskom izvještavanju.
- ✚ Takođe, neophodno je rodno senzibilisanje novinara i urednika.

6. OSVRT UREDNICE

Pažnja medija je ključni resurs za aktere i učesnike javnih okupljanja, koji žele da se vide, da se čuju njihovi razlozi za okupljanjem kao i njihovi stavovi i zahtjevi, kojima žele da utiču na politiku. Zato mediji, igrajući vitalnu ulogu u društvu, imaju posebno važan zadatak u praćenju i izvještavanju sa javnih okupljanja. Profesionalno izvještavanje je od presudnog značaja kako za učesnike okupljanja tako i za recipijente medijskog sadržaja tj. građane –javnost. Zato se uostalom, prilikom svakoga posmatranja nivoa demokratije i slobode javnog okupljanja i izražavanja u javnom prostoru, posebna pažnja posvećuje medijskoj pokrivenosti i njihovom izvještavanju.

Analizirajući izvještavanje sa javnih okupljanja u Crnoj Gori pregledali smo više stotina izvještaja, informacija, vijesti, osvrti, izjava i fotografija. Analizirali tekstove, te kako članci uokviruju proteste tj. javna okupljanja, u naslovima, uvodnoj rečenici i strukturi novinarskih priča.

Analiza je pokazala da su mediji podijeljeni kao i naše društvo i da različito gledaju čak i na iste događaje. Svaki medij iz svog ugla, odnosno redakcije, izvještavajući o istoj temi “metodološkim okvirom” slao je različitu poruku i imao različit kontekst. Tako je za neke medije javno okupljanje imalo podršku a za neke bilo samo vidljivo. To sugerise da je politički stav i upravljanje nad medijem važno kako za izbor vijesti tako i za način izvještavanja.

Na najposjećenim digitalnim medijima u Crnoj Gori svako javno okupljanje imalo je politički okvir i kontekst, pa i ona koja su organizovana iz ekoloških i socio-ekonomskih razloga. Stavljanjem događaja u širi kontekst, naizgled sofisticiranim detaljima a u suštini metodama kojima krše novinarski kodeks, uz kauzalnu interpretaciju, slala se poruka da je događaj posljedica nekog šireg problema u društvu.

Na drugoj strani ista javna okupljanja su pokrivena oslanjanjem na službene definicije jer stav zvaničnika ima veće značenje u percepciji događaja. Tako se javnost indirektno pozivala na preispitivanje zahtjeva učesnika javnih okupljanja. Podstičući sumnje u opravdanost zahtjeva pozivali su se često na zakone i norme, kao da javna okupljanja nijesu sazvana upravo zbog tih zakona i normi.

Tako smo na jednoj strani imali medij koji sugestivno, navijački, afirmativno (što ne smije biti uređivački stil) naslovom, citatom, širim kontekstom, naglašava latentnu funkciju javnih okupljanja kroz generisanje većeg nezadovoljstva i jačanja solidarnosti sa učesnicima javnih okupljanja. Dok na drugoj strani, drugi mediji, delegitimizacijom organizatora ili učesnika okupljanja, sugerisu javnosti da su njihova zalaganja i akcije besmisleni i uzaludni jer takav pojedinac ne može dovesti do uspjeha.

Koristeći se naslovom koji ne odslikava pravu sadržinu izvještaja, fotografijama koje kadriraju učesnike javnih okupljanja u negativnom kontekstu, s namjerom da usmjere veću pažnju na izgled i ponašanje učesnika te bombastičnim izjavama koje šalju prijetne ili pozivaju na nasilje, analizirani mediji, opet na dva različita načina, dva antipoda, jednako šalju krivu sliku o javnim okupljanjima, kršeći novinarski kodeks i utičući na percepciju javnosti.

Javna okupljanja u Crnoj Gori su medijski tretirana i kao neko prijeteće zlo. Takva metoda “demonizacije” protesta je neprofesionalno nametanje zaključka da se radi o opasnosti i šteti po imovinu građana, negativne posljedice, saobraćajni kolaps...

Digitalni lokalni mediji su javna okupljanja pokrivali s distance. Preuzimajući, uglavnom, tekstove sa drugih portala, koji su bliski njihovoj uređivačkoj politici. Najčešće nijesu imali novinara na licu mjesta, na događaju (a gdje nema novinara – nema novinarskog izvještaja). Javna okupljanja na stranicama lokalnih medija su bila tek vidljiva. Neki nijesu pokrivali javna okupljanja ni u njihovom gradu, nego su preuzimali tekst sa srodnog portala.

Zajedničko analiziranim medijima je što nijesu adekvatno objasnili pravu suštinu, značenje, implikacije javnih okupljanja u Crnoj Gori. Javna okupljanja su se izvještajima prikazala kao instrument izražavanja nezadovoljstva i potencijalni uzrok problema a ne kao temeljno ljudsko pravo i sloboda kojem je svrha podsticati javnu raspravu i doprinositi demokratskom i inkluzivnom društvu.

Sve u svemu, u analiziranim tekstovima jedni mediji su imali tendenciju da ponegdje i trivijalno prikažu javna okupljanja koncentrišući se na dramatične akcije. Drugi su svoje izvještaje fokusirali na spektakl, češće nego na suštinu. Nedostatak argumenata, različitih strana o problemu zbog kojih su i organizovana javna okupljanja nijesu argumentovano i objektivno istraživali i objašnjavali. Pa javnost nije dobro razumjela prednosti ili nedostatke zahtjeva odnosno njihove implikacije na društvo u cjelini. Mediji nijesu puno prostora davali neutralnom, građanskom, agnostičkom ili ateističkom pogledu na okupljanja (u slučaju praćenja litija) kroz prizmu sekularizacije.

Javna okupljanja kao instrument izražavanja stava o raznim pitanjima bitnim za građane u Crnoj Gori se često percipiraju kao instrument izražavanja nezadovoljstva, bunta i potencijalni uzrok nereda i problema, a ne kao korišćenje temeljnog ljudskog prava i slobode kojima je svrha podsticati javnu raspravu i doprinositi demokratskom i inkluzivnom društvu.

Pravo na javno okupljanje zaštićeno je brojnim međunarodnopravnim dokumentima, kao Ustavom Crne Gore, koji svakom priznaje pravo na javno okupljanje i mirni protest u skladu sa zakonom. No s obzirom da je svrha javnog okupljanja, između ostaloga, javno izražavanje i promovisanje određenih političkih i socijalnih uvjerenja, to pravo trebalo bi da mediji posmatraju prvenstveno iz perspektive omogućavanja slobode kako bi se što bolje i šire prenijela poruka zbog koje je do okupljanja došlo a ne da se njime manipuliše od strane medija zarad ove ili one političke ili interesne grupacije.

Tri najposjećenija digitalna i nekoliko lokalnih medija u Crnoj Gori poštujući slobodu javne riječi u javnom prostoru, i uglavnom su dobro pokrivali javna okupljanja na početku. Ona su bila vidljiva sa profesionalno prenesenim zahtjevima i stavovima. Međutim, kasnije u epizodnom izvještavanju, osim osnovnih informacija u javnom interesu, uočena su kršenja novinarskog kodeksa i primjeri iz medijske prakse koji izlaze iz okvira profesionalnog, objektivnog i nepristrasnog izvještavanja.

Stoga bi valjalo preduzeti neke korake, smjernice ili preporuke novinarskih udruženja, instituta i asocijacija, kako bi se osiguralo pravično, objektivno i uravnoteženo izvještavanje novinara i medija, zarad poboljšanja pokrivanja i izvještavanja sa javnih okupljanja i protesta u Crnoj Gori.

Novinarska udruženja, instituti i asocijacije u Crnoj Gori treba da sačine preporuke o izvještavanju sa javnih okupljanja. Kroz preporuke treba da afirmišu slobodu govora u javnom prostoru.

Objasniti stavove i razloge ključnih učesnika i organizatora, precizno artikulirati njihova stajališta, to je suština odgovornosti medija u demokratskim sistemima-pružanje relevantnih dokaza za zagovaranje ovoga ili onoga zahtjeva.

Novinari i mediji treba da daju različita gledišta o važnim pitanjima koja se tiču događaja, pa i onda kada su ti stavovi sukobljeni a posebno stavove onih koji su obespravljeni ali bez šireg konteksta.

Novinari treba da odgovore svojoj svrsi i objasne osnovne implikacije javnih okupljanja jer javnost često ne razumije zbog čega, kako, zašto, protesti i javna okupljanja a ne krivotvoreći istinu i ne nudeći kontekst.

Novinari i mediji treba da razvijaju uvažavanje javnih okupljanja i protesta kao održivog oblika demokratije ali profesionalnim i objektivnim pokrivanjem i izvještavanjem. Tako će se jedino, javnost navići i naučiti na taj vid demokratije, poštovanja ljudskih prava i slobode govora u javnom prostoru – javna okupljanja.